

Hemliga chefen

Anders Danielsson har haft landets hemligaste jobb i snart ett år. Han ser som en av sina viktigaste uppgifter att göra Säkerhetspolisens verksamhet mer synlig. Samtidigt brottas Säpochefen med bilden av en organisation som ofta beskrivs i termer av iscensatta rättegångar och mystiska register. Nu får hans organisation 100 miljoner kronor extra av regeringen för att driva sin verksamhet.

– Och så var det mobiltelefonerna, säger damen i receptionen. Ni måste låsa in dem här i säkerhetsskåpet. Ni får inte ta med dem in.

Det känns nästan som att vara med i en film när vi kliver in i Säpos lokaler i polishuset i Malmö.

– Här är nyckeln. Den får ni behålla själva. Ingen kommer att röra era telefoner, fortsätter damen och tar oss med längs raden av kontor.

Korridoren i polishuset ser ut som en vanlig korridor, i vilken offentlig verksamhet som helst. Lysrör ovanför dörrarna, några tavlor och ett par krukväxter här och där. Inte alls speciellt spännande.

När Säpochefen Anders Danielsson kliver in på kontoret äger han rummet. Han är närvarande och säker. Jag slås av tanken att det här är en person som är mycket medveten om hur han för sig. Han har pondus, men skojar gärna och säger att det är viktigt med en stor portion humor. Och hans leende är smittande. Men är han så naturlig som han verkar eller bara en slipad chef för en hemlig organisation?

Han pratar energiskt och med många ord. Han vill vara tydlig, säger han och poängterar att det är en viktig del i hans ledarskap.

– Det är nödvändigt att alla vet vem som är ledaren, men det är inte min stil att styra utifrån dekret. Min grundinställning och övertygelse är att människor är kloka och goda. Jag ser som min uppgift att ge mina medarbetare förutsättningar att själva kunna fatta bra och kloka beslut.

I snart ett år har han lett Säkerhetspolisen. Han beskriver sitt första år som ett år av kunskapsinhämtande, att det har varit lärorikt och samtidigt komplicerat eftersom det är svårt med alla

detaljer, det som är hemligt. Anders Danielsson har arbetat inom polisväsendet sedan början av 1980-talet.

Han har varit chef för Rikspolisstyrelsens utvecklings- och strategienhet. Där utarbetade han bland annat riktlinjer för hur polisens underrättelseverksamhet ska bedrivas och avgränsas. Efter Rikspolisstyrelsen blev det Malmö. Anders Danielsson hade varit länspolismästare i Skåne i fem år när han fick frågan om att bli Säpochef. Han tvekade aldrig och erkänner att han kände sig smickrad av frågan. Och han tror att han fick erbjudandet för att han är kunnig.

– Jag har många års erfarenhet av polisväsendet. Dessutom vågar jag utmana och så står jag för ett modernt ledarskap.

Vad betyder det?

– Att jag inte själv vill fatta alla beslut, att mina medarbetare är med på samma tänk som jag och utifrån det kan fatta korrekta beslut på egen hand.

Säkerhetspolisens uppgift är att förebygga och avslöja brott mot rikets säker-

*"Vår uppgift är att bevaka
och skydda demokratin och
vårt lands demokratiska värden."*

het, bekämpa terrorism och skydda den centrala statsledningen. Syftet med verksamheten är att skydda det demokratiska systemet, medborgarnas fri- och rättigheter och den nationella säkerheten. Säkerhetspolisen beskrivs drivas genom hemlighetsmakeri, slutna rum, buggade telefoner och register över misstänkta människor. Men nu ska bilden av Säpo få en ansiktslyftning. Det är Anders Danielssons uppgift. Säkerhetspolisen ska bli en mer öppen organisation, hur det nu ska gå till med en verksamhet som bygger på hemlig underrättelseverksamhet. Är inte det en paradox?

– Jo, det kan kanske verka så. Men vår uppgift är att bevaka och skydda demokratin och vårt lands demokratiska värden. I det ingår också öppenhet och transparens. Det funkar inte om vi ska smyga omkring och vara helt hemliga med allt vi gör. Den del av vår verksamhet som lyder under sekretesslagstiftning kan inte röjas och den är reglerad. Den ”öppna”, vanliga polisen jobbar på exakt samma sätt. Det är inget konstigt med det.

Det klickar till i telefonen när den misstänkte spionen lyfter luren för att läcka statshemligheter till främmande makt. I buskarna utanför smyger män med mörka glasögon omkring och spanar åt olika håll. Någon viskar i en mikrofon som sitter dold under rockragen. Författare och filmmakare har alltid älskat att skildra Säpo. Få offentliga organisationers verksamhet är så omskriven i litteraturen. Jan Guillou har ägnat mängder av sidor åt Säpo i sin romansvit om agent Hamilton. Senast i raden av uppmärksammade böcker är Stieg Larssons populära triologi. Där spelar Säpo en viktig roll och framställs som en organisation av olika

kommandogrupper med egen ekonomi och diskuterbara metoder. Säpochefen har läst trilogin och underhållits.

– Jag tycker böckerna är bra och spännande. Men det är fria fantasier. Det som beskrivs är helt omöjligt. Vi har koll på vår organisation. Det skulle inte kunna förekomma hemliga rättegångar, som vi ofta anklagas för att hålla.

Hur bemöter du det, som du uppfattar som felaktiga beskrivningar?

– Vi skriver gemälen. Och det måste vi fortsätta göra, för det verkar vara så lätt att skriva att vi gör både det ena och det andra. Till exempel, att Säpo buggar och Säpo häktar. Det gör vi ju inte. Det är domstol som fattar beslut om både häktning och buggning. Vi äger alltså inte de frågorna själva.

Säpos kärnverksamhet delas in i fem områden. Kontraspionage, som innebär att förebygga och avslöja spioneri. Kontraterroism, som ska förebygga terroristverksamhet mot Sverige eller utländska intressen och förhindra terrornätverk i Sverige. Författningsskyddet innebär att avslöja verksamhet som hotar de demokratiska värdena. Säkerhetsskydd är riktat till skydd för myndigheter och företag. Personskydd handlar om att skydda statsledningen, kungafamiljen och besökande statsgäster. Verksamheter som inte bygger på öppenhet. Hur ska vi veta att det Säpo gör är effektivt?

– Vårt uppdrag är att se till att ”inget händer”, så när allt är lugnt har vi gjort vad vi ska. Fast riktigt så enkelt är det inte, men om något händer kan man i någon mån säga att vi misslyckats. Vi anstränger oss för att se samband mellan det vi gör och de effekter arbetet har.

Hur arbetar ni då?

– Vi har våra källor, informatörer. Men

självlärt kan jag inte berätta HUR vi arbetar, det faller på sin egen orimlighet.

Och det är här paradoxen blir som tydligast. Anders Danielsson vill synas mer. Hans nytillträdde presschef likaså. Men de som arbetar operativt kan inte synas. De skulle inte kunna

arbeta med underrättelseverksamhet om de blev igenkända.

– Men vi är en expertmyndighet. I den kan man mäta mål och resultat. Just nu håller vi på att utarbeta ett nytt system, som snart ska vara klart. Vi har också en resultatdialog med justitiedepartementet, där vi redovisar vad vi gjort. Men vi måste hela tiden ställa

oss frågan om vi kan göra saker och ting bättre och effektivare.

Hur ser du på konflikten mellan effektivitet och den personliga integriteten som kan äventyras när ni samlar information?

– Det är en mycket tunn linje här, det är jag medveten om. Om vi gör fel kan vi lätt tappa i trovärdighet. Men jag anser att det är viktigt att vi kan använda all information för att förhindra grövre brottslighet. Men det är klart att vi måste vara försiktiga.

Anders Danielsson har sin huvudarbetsplats i Stockholm. Han är bosatt i Skåne och på kontoret i Malmö är han ungefär en dag i veckan. Där kollar han post och sköter en del administration. Han vill resa så lite som möjligt, säger han.

– Jag håller på att utarbeta ett reseförbud i förvaltningen.

Så han är chefen som styr? Han skrattar

”Vi är den minst fördomsfulla organisationen.”

och slår ut med armarna igen. Det gör han ofta under intervjun. Och känslan av osäkerhet kommer krypande. Finns det en dold agenda?

– Det är helt enkelt ett enormt slöseri med både tid och pengar att resa fram och tillbaka på möten i landet. Och så sliter det på personalen. Reseförbudet kommer att regleras av hur långt mötet är och resans längd i avstånd. Det ska bli fler videokonferensmöten i framtiden. Vi måste vara rädda om människorna och miljön.

Anders Danielsson beskriver sig som en engagerad person, en person som tror på varje människas egen kraft. På fritiden går Anders Danielsson till brottningsklubben och han tänker bra

när han springer, säger han. Anders Danielsson är maratonlöpare. När vi pratar om Säpos utökade samverkan med andra länders underrättelsetjänster gör han jämförelsen med sitt eget springande.

– Det är bra för Säpo att samarbeta med andra. Eftersom vi inte har någon liknande verksamhet att jämföra oss med i landet, måste vi blicka utåt. För det är som i maratonloppet, om jag springer själv kan jag lunka på i min egen takt, men när det kommer andra löpare så börjar jag jämföra mig. Då kan jag utvecklas.

Samverkan med USA skapade stora rubriker för fyra år sedan när två personer utvisades från Sverige till Egypten, med assistans av CIA. Det var den dåvarande utrikesministern Anna Lindh som lät utvisa två egyptiska män med hjälp av den amerikanska underrättelsetjänsten. De båda männen transporterades från Bromma under förnedrande omständigheter och utsattes sedan för tortyr i Egypten. Händelsen har fått hård kritik av bland andra Amnesty International och väckt frågor kring hur Sverige, som säger sig värna mänskliga rättigheter, kan agera på det sättet.

– Ja, det var fel och det får aldrig ske igen. Men hur många pudlar ska vi behöva göra? Jag jobbade visserligen inte på Säpo då, men det är klart att det inte ska hända igen.

Hur ska du förhindra det, ni vill ju öka samverkan med andra länder?

– Vi måste skapa arbetssätt som gör att vi vet att vi gör rätt. Vi kan kalla det ”ledstänger” eller Codes of Conducts. Alla ska veta hur vi ska agera, allt ska inte behöva gå genom mig. På så sätt blir vi säkrare.

Säkerhetspolisen rekryterar informanter. Men hur, kan Anders Danielsson så klart inte berätta. Han kan bara garantera, säger han, att det sker på ett rättssäkert sätt. Och att arbetet ifrågasätts och prövas av flera instanser.

– JO, JK, regeringen och den nya SIN, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, granskar det vi gör. Tillsynsmyndigheter har kontroll över den information vi inhämtar, och hur den registreras.

Men vi vet ju att det har förts register och att människor utsatts för övergrepp. Hur vet vi medborgare att det inte sker igen?

– I dag är vår verksamhet reglerad på ett helt annat sätt än för bara tio år sedan. Med de nya granskningsorganen ska det inte ske.

Polisen i allmänhet och Säpo i synnerhet beskrivs ofta som organisationer med fördomsfulla värderingar, styrda av den rådande islamofobin i världen. Anders Danielsson pratar vidare.

– Märker du att jag går i gång? frågar han.

Han får röda flammor på halsen när han säger att han skulle bli skogstokig om han fick veta att det fanns fördomsfulla rörelser i organisationen.

11 september 2001 förändrades världen. President George W Bush förklarade krig mot terrorismen. Från en dag till en annan började beskrivningar av terrorister bli synonyma med muslimer. Människor misstänkliggörs på grund av ursprung och religionstillhörighet. Hur förhåller sig Säpo till det?

– Vi är mycket nyanserade. Jag skulle vilja säga att vi är den minst fördomsfulla organisationen. Säkerhetspolisen är ute i skolor och i organisationer och vi har religionsvetare anställda. Vi är

pålästa, okunskap är det farligaste som finns.

När det gäller Sveriges hållning till terrorister och vem som är terrorist säger Anders Danielsson att Säpo följer lagarna.

– USA har valt att se på kampen mot terrorism som krigföring. I Europa och Sverige ser vi på terrorism som brott och följer den lagstiftning som numera finns. Förenklat kan man säga att begår man vissa allvarliga brott som kan skada en stat så klassas det som terrorbrott.

I mars i år häktades två män i Stockholm misstänkta för att stötta terroråd genom att ge ekonomiskt bistånd till den militanta somaliska organisationen al-Shabaab. Efter Sveriges ingripande har USA terrorstämplat organisationen, trots att varken EU eller FN gör det. Säpo hade avlyssnat telefoner och samlat in bevismaterial.

– Det är domstolen som anser att de på sannolika skäl är misstänkta för brott. Då är det så. Men Sverige står inte på någons sida, vi tar inte ställning för eller emot någons frihetskamp. Säkerhetspolisens uppdrag är att förhindra terrorism såsom det är preciserat i svensk lag. Det är det vi gör.

To be continued... fortsättning följer. Så avslutar Anders Danielsson sin bok Framtidens polis. I den skriver Danielsson att det är nödvändigt med granskning och att synliggöra polisverksamheten. Att Anders Danielsson vill synas är det ingen tvekan om.

Text: **Agneta Nordin**

Foto: **Ewa Levau**

"Det är viktigt att vi kan använda all information för att förhindra grövre brottslighet."

